

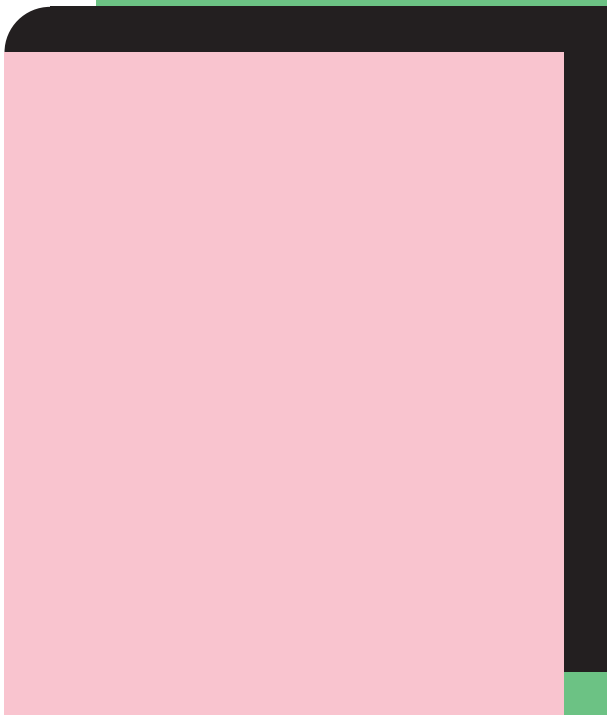

EducationLab
What works in education

Praktijkaart

BoekStart

In de kinderopvang

Marijke Bos
Stichting Lezen

Martin Bootsma
Enigma onderwijs

Suzanne de Leeuw
Universiteit Maastricht

BoekStart is een landelijk leesbevorderingsprogramma gericht op kinderen van 0-4 jaar, hun ouders en de kinderopvang/ voor-school. Het bestaat uit drie onderdelen die in samenhang worden uitgevoerd:

- BoekStart voor baby's
- BoekStartcoach
- BoekStart in de kinderopvang.

De lokale Bibliotheek heeft een coördinerende en uitvoerende rol.

BoekStart is in tien jaar tijd goed verankerd in de Nederlandse samenleving en heeft ervoor gezorgd dat veel ouders hun kinderen op veel jongere leeftijd dan voorheen zijn gaan voorlezen en dat er meer aan leesbevordering wordt gedaan op de kinderopvang. BoekStart is wetenschappelijk onderzocht en wordt jaarlijks gemonitord. Deze praktijkkaart is gericht op BoekStart in de kinderopvang. In 2019-2020 deden 2.991 van de bijna 9.000 kinderopvanglocaties al mee, een landelijke dekking van 33%. Er worden via deze weg in totaal ruim 150.000 jonge kinderen bereikt. De 121 bibliotheken die BoekStart in de kinderopvang aanbieden (85% van het totaal aantal bibliotheken), maken ook altijd de verbinding met BoekStart voor baby's.

Wat is het doel van de interventie?

Met de [bouwstenenaanpak](#) van BoekStart in de kinderopvang (uitgevoerd sinds 2011) werkt de kinderopvang aan het verhogen van de voorleesfrequentie met als uiteindelijke doel het stimuleren van de taal- en leesontwikkeling.

Kijk voor meer informatie

op onze website:

www.education-lab.nl

Voor welke groepen kinderen?

Kinderen in de leeftijd van 0-4 jaar die een voorschool of kinderopvang bezoeken. Bibliotheken faciliteren kinderopvanglocaties om een stimulerende leesomgeving te creëren, met aandacht voor voorlezen, ouderbetrokkenheid en een rijke, actuele en gevarieerde boekencollectie. Gestimuleerd wordt om kinderen met een taalachterstand meer aandacht te geven door bijvoorbeeld herhaald voor te lezen (apart of in kleine groepjes), moeilijke woorden uit te leggen en te praten over het verhaal. Leesconsulenten van de Bibliotheek komen regelmatig op de locatie en bieden actieve ondersteuning bij leesbevordering aan de voorschool en kinderopvang. BoekStart in de kinderopvang past bij alle VVE-programma's.

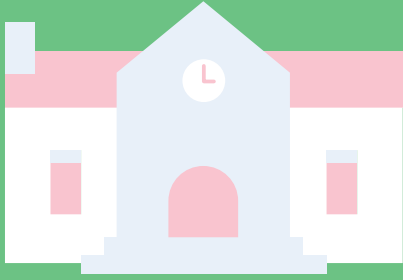
Wat moet er gedaan worden?

Netwerk & Beleid: Samenwerking vormgeven

Voor de uitvoering van BoekStart is een samenwerking nodig tussen de lokale Bibliotheek en de kinderopvang. De gemeente is goed op de hoogte van de aanpak en wordt zo mogelijk (financieel) betrokken bij de activiteiten tussen Bibliotheek en kinderopvang. De Bibliotheek en kinderopvang onderzoeken de huidige situatie wat betreft het leesklimaat op de kinderopvang. In het projectplan formuleert de leidinggevende samen met de medewerker van de Bibliotheek de aanpak en de beoogde resultaten met het afgesproken tijdsplan. De kinderopvanglocatie stelt minimaal één pedagogisch medewerker aan als voorleescoördinator. De Bibliotheek zet een voorleesconsulent in die regelmatig de kinderopvang bezoekt. Om de samenwerking te bekrachtigen wordt een samenwerkingsovereenkomst met dienstenovereenkomst getekend.

Expertise

Om BoekStart in de kinderopvang effectief uit te voeren zijn geschoolde medewerkers erg belangrijk. De voorleescoördinator (pedagogisch medewerker) en de voorleesconsulent (bibliotheekmedewerker) vormen de spil van de interventie. Alle pedagogisch medewerkers volgen de [training interactief voorlezen](#). Per kinderopvanglocatie volgt ten minste één pedagogisch medewerker de [training tot voorleescoördinator](#). Deze volgt de door Stichting Lezen speciaal ontwikkelde training en vormt met andere

voorleescoördinatoren een lokaal of regionaal netwerk. Met een voorleescoördinator op het kinderdagverblijf/peuterspeelzaal of voorschool is het voorleesbeleid goed geborgd.

Leesomgeving inrichten

Een leesomgeving biedt kinderen, van baby tot kleuter, een plek waar zij dagelijks worden voorgelezen en waar zij zelf zullen vragen om voorgelezen te worden.

Een rijke leesomgeving helpt om kinderen leesmotivatie en plezier bij te brengen via een opwaartse spiraal. Hoe meer leesplezier, hoe vaker kinderen naar een boek zullen grijpen, hoe meer ze lezen, hoe groter hun leeservaring wordt.

De Bibliotheek adviseert de kinderopvang bij het samenstellen van een aantrekkelijke collectie en het inrichten van een leeshoek op de groepen en/of op een centrale plek.

De collectie is afgestemd op de doelgroep en aantrekkelijk gepresenteerd. Digitale prentenboeken maken ook onderdeel uit van de collectie.

Voorleesplan: structureel werken aan leesbevordering

Een voorleesplan geeft houvast bij de inrichting van leesbevordering binnen de kinderopvang. In een voorleesplan legt de kinderopvang/voorschool vast op welke wijze aan leesbevordering wordt gewerkt. Onderwerpen als boekencollectie, taken van de voorleescoördinator, wekelijkse (voor)leesactiviteiten en deelname aan landelijke projecten worden hierin vermeld.

Monitor invullen

De Monitor BoekStart in de kinderopvang heeft als doel de voorleesomgeving en het gedrag van de pedagogisch medewerker rondom leesbevordering te optimaliseren. De pedagogisch medewerkers, de voorleescoördinator van de kinderopvanglocatie en de voorleesconsulent van de Bibliotheek vullen jaarlijks de Monitor in. Op basis van de resultaten en in vergelijking met landelijk gemiddelden formuleren de voorleesconsulent en voorleescoördinator nieuwe doelstellingen voor in het voorleesplan. In de [handleiding Monitor BoekStart](#) in de kinderopvang lees je meer over de uitvoering.

Ouders betrekken

De pedagogisch medewerkers informeren en betrekken ouders actief bij de leesactiviteiten op de kinderopvang. Zij stimuleren ouders om thuis ook meer voor te lezen en om naar de Bibliotheek te gaan. Ouders van baby's worden gestimuleerd om het gratis BoekStartkoffertje met twee boekjes en het gratis lidmaatschap in de Bibliotheek op te halen.

Activiteiten: plannen uitvoeren

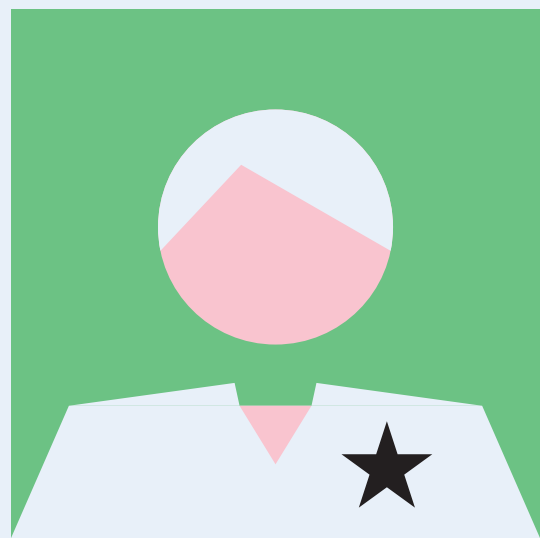
Op basis van de gestelde doelen wordt afgesproken welke activiteiten door de pedagogisch medewerkers, de voorleescoördinator en de voorleesconsulent worden uitgevoerd. Structurele activiteiten binnen BoekStart in de kinderopvang zijn (interactief) voorlezen, zelf boekjes bekijken en verwerkingsactiviteiten. De activiteiten sluiten zoveel mogelijk aan bij de pedagogische doelen en VVE-programma's op de kinderopvang.

Wat heb je hiervoor nodig?

- Tijdsinvestering van personeel van de kinderopvang en Bibliotheek.
- Financiële ruimte van de Bibliotheek en kinderopvang.
- Gekwalificeerde medewerkers
- Handleiding, instrumenten en documenten behorende bij het programma die te vinden zijn in de toolkit van BoekStart in de kinderopvang www.boekstartpro.nl

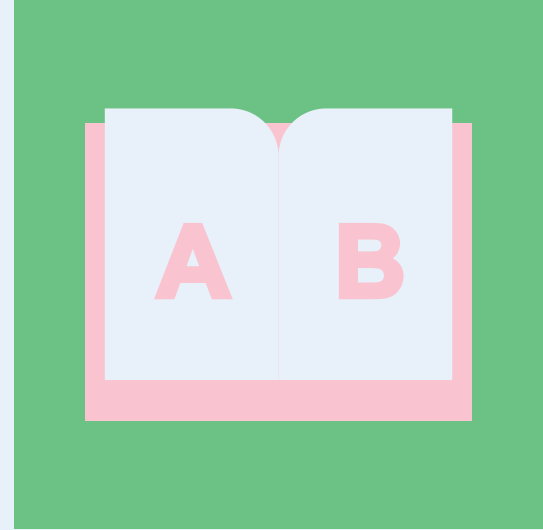
Wie voert het uit?

De Bibliotheek is de spin in het web. Ze geven trainingen, ondersteunen en adviseren de kinderopvang en jeugdgezondheidszorg. De pedagogisch medewerkers voeren BoekStart in de kinderopvang op de werkvloer uit. Ze lezen regelmatig (interactief) voor, zorgen voor rijke activiteiten, stimuleren ouders thuis voor te lezen en zorgen voor een aantrekkelijke voorleesomgeving. De voorleescoördinator en de voorleesconsulent geven handen en voeten aan het voorleesplan. Daarnaast vullen de pedagogisch medewerkers, de voorleescoördinator en de Bibliotheek de Monitor in om de voortgang te bewaken.

Hoe lang duurt de interventie?

Doorlopend programma gericht op het structureel inzetten op leesbevordering ten gunste van kinderen in de leeftijd van 0-4 jaar. Jaarlijks wordt gemonitord en worden doelen bijgesteld.

Waar moet je op letten?

Het implementeren van het programma gaat niet over één nacht ijs. Pedagogisch medewerkers worden opgeleid, activiteiten worden opgezet, een goede collectie wordt samengesteld en het voorleesbeleid wordt gemaakt. Het aangaan van een samenwerking voor meerdere jaren is daardoor wenselijk. Om BoekStart in de kinderopvang te laten slagen en continuïteit te waarborgen, is (financiële) borging in beleid van zowel kinderopvang als Bibliotheek van groot belang. De voorleescoördinator heeft voldoende taakuren nodig. Een goed voorleesklimaat realiseer je beter met de aanwezigheid van een voorleescoördinator. Die zorgt ervoor dat het voorlezen een structurele plek krijgt binnen beleid en uitvoering in de kinderopvanglocatie. Het advies van 25 taakuren per jaar kan gezien worden als minimum.

Welke uitkomsten kunnen we verwachten?

Er is nog geen wetenschappelijk onderzoek naar BoekStart in de kinderopvang uitgevoerd. Wel zijn er verschillen gevonden tussen kinderopvanglocaties met BoekStart in de kinderopvang en kinderopvang waar het programma niet wordt uitgevoerd (Kantar, 2020). Bijvoorbeeld, indien een kinderopvang BoekStart gebruikt is voorlezen vaker opgenomen in het beleidsplan dan als een kinderopvang geen BoekStart gebruikt. Daarnaast zijn de bouwstenen van BoekStart gebaseerd op effectieve elementen die volgens wetenschappelijk onderzoek bijdragen aan het taalniveau van kinderen.

Baby's die worden voorgelezen, lopen op een leeftijd van 15 maanden voor in hun taalontwikkeling, en breiden deze voorsprong vervolgens verder uit ([Van den Berg & Bus, 2015](#)). Baby's die meer dan 10 minuten per dag worden voorgelezen, hebben een 2,5 keer zo grote kans om met een voldoende woordenschat aan school te beginnen ([Farrant & Zubrick, 2013](#)).

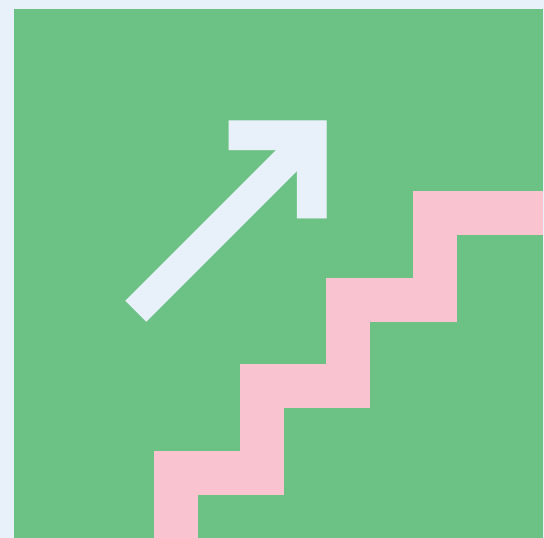

Van de peuters en kleuters die geregeld zijn voorgelezen heeft bijna 70 procent voldoende woordenschat om een goede start te kunnen maken op school. Van kinderen die niet zijn voorgelezen heeft slechts 30 procent voldoende woordenschat ([Mol, 2010](#)).

Het is vooral het rijke, veelzijdige en complexe taalgebruik in boeken dat bijdraagt aan de effecten van voorlezen ([Duursma, 2008; Rodriguez et al., 2009](#)). Als ouders vanaf de geboorte dagelijks één boekje voorlezen, komen kinderen in de eerste vijf levensjaren naar schatting met bijna 300.000 extra woorden in aanraking. Als ouders vijf boekjes per dag voorlezen, zijn dit er bijna anderhalf miljoen ([Logan et al., 2019](#)). In prentenboeken komen 1,7 keer zoveel verschillende woorden voor als in de gesprekken die ouders met hun kinderen voeren ([Montag, Jones & Smith, 2015](#)). De kans dat een kind een nieuw, 'zeldzaam', woord leert tijdens het voorlezen is drie keer zo groot als tijdens een gesprek tussen ouder en kind ([Massaro, 2017](#)).

Voorlezen vindt vaker plaats op kinderdagverblijven met BoekStart in de kinderopvang. 85% van de pedagogisch medewerkers op BoekStart-instellingen leest dagelijks voor, terwijl het op de instellingen zonder BoekStart gaat om 75% ([Kantar, 2017](#)). Pedagogisch medewerkers op BoekStart-instellingen lezen bovendien vaker interactief voor, bijvoorbeeld door vragen te stellen, en het voorleesritueel en de verhaalverwerking zijn er uitgebreider. Ook is er op deelnemende locaties meer aandacht voor taalzwakke kinderen en ouderbetrokkenheid ([Kantar, 2020; Kantar, 2017](#)).

Kindcentra met BoekStart in de kinderopvang verankeren leesbevordering relatief sterk in het beleid. Er is vaker dan op niet-deelnemende instellingen een voorleescoördinator actief en voorlezen is vaker opgenomen in het beleids-, voorlees-, werk-, of opleidingsplan. Ook is de kennis van kinderboeken van pedagogisch medewerkers groter, heeft een groter aantal pedagogisch medewerkers een voorleescursus gevolgd, en is er een intensievere samenwerking met de Bibliotheek ([Kantar, 2020](#)). De aanwezigheid van een voorleescoördinator en een voorleesplan op deelnemende instellingen houden bovendien positief verband met het voorleesgedrag van de pedagogisch medewerkers ([Monitor BoekStart in de Kinderopvang, 2020](#)).

Wat zijn de kosten?

De totale kosten van BoekStart in de kinderopvang bedragen voor de eerste vijf jaar gemiddeld €50,- per jaar per kind (de initiële kosten in het eerste jaar zijn hoger dan de vervolgjaren). De kosten voor een gemiddelde kinderopvanglocatie met 50 kinderen zijn dus circa €2.500,- per jaar. Over de verdeling van deze kosten worden afspraken gemaakt tussen de kinderopvang, de lokale Bibliotheek en de gemeente (die circa 85% van de Bibliotheek financiert). De gemeente kan vanuit VVE vaak een bijdrage doen. De Bibliotheek beschikt over een exploitatiemodel, dat gebaseerd is op een set kostennormen. Dit wordt gehanteerd om tot heldere dienstverlenings- en financiële afspraken te komen.

Bronnen

Berg, H. van den & Bus, A.G. (2015). *BoekStart maakt baby's slimmer*. Stichting Lezen Reeks, deel 24. Delft: Eburon.

Dominic W. Massaro. (2017). Reading Aloud to Children: Benefits and Implications for Acquiring Literacy Before Schooling Begins. *The American Journal of Psychology*, 130(1), 63–72. <https://doi.org/10.5406/amerjpsyc.130.1.0063>

Duursma E, Augustyn M, Zuckerman B (2008) Reading aloud to children: the evidence. *Archives of Disease in Childhood* 2008

Farrant, B. M. and Zubrick, S. R. (2013) 'Parent-child book reading across early childhood and child vocabulary in the early school years: Findings from the Longitudinal Study of Australian Children', *First Language*, 33(3), pp. 280–293.

Kunst van Lezen (2020) Monitor BoekStart in de Kinderopvang. Beschikbaar via: <https://www.boekstartpro.nl/dam/bestanden/monitor/handleiding-monitor-bs-kov2020.pdf>

Kantar (2017). Voorlezen in de kinderopvang: onderzoeksrapport 2016. Amsterdam: Stichting Lezen.

Kantar (2020). Voorlezen in de kinderopvang: Onderzoeksrapport 2020. Amsterdam: Stichting Lezen.

Logan, J. A., Justice, L. M., Yumus, M., & Chaparro-Moreno, L. J. (2019). When children are not read to at home: The million word gap. *Journal of Developmental & Behavioral Pediatrics*, 40(5), 383-386.

Massaro, D. W. (2017). Reading aloud to children: Benefits and implications for acquiring literacy before schooling begins. *American Journal of Psychology*, 130(1), 63-72.

Mol, S.E. (2010). To read or not to read. Leiden: Department of Education and Child Studies, Faculty of Social and Behavioural Sciences, Leiden University. Dissertation.

Montag, J. L., Jones, M. N., & Smith, L. B. (2015). The words children hear: Picture books and the statistics for language learning. *Psychological science*, 26(9), 1489-1496.

Rodriguez, E. T., Tamis-LeMonda, C. S., Spellmann, M. E., Pan, B. A., Raikes, H., Lugo-Gil, J., & Luze, G. (2009). The formative role of home literacy experiences across the first three years of life in children from low-income families. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 30(6), 677-694.